

6. Spoglądam oczami Boga – na siebie i na świat

1. CELE LEKCJI – WYMAGANIA OGÓLNE

- uzmysłowienie, że Bóg jest dawcą cnót teologalnych,
- pogłębienie rozumienia cnót kardynalnych i teologalnych.

2. TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

uczeń:

- na podstawie doświadczenia rozpoznaje zmysłami kształty, zapachy, odgłosy,
- po analizie tekstu z podręcznika wymienia cnoty kardynalne i teologalne,
- po lekcji określa sposoby osiągania cnót kardynalnych,
- na podstawie wiedzy zdobytej podczas zajęć wyjaśnia cnoty teologalne,
- swoimi słowami uzasadnia, że życie moralne człowieka opiera się na cnotach,
- po wysłuchaniu historii Krzysztofa Ziemca, podaje inne przykłady heroicznych postaw ludzi oraz określa źródło tych postaw.

3. POJĘCIA, POSTACI

- zmysły,
- cnota,
- cnoty kardynalne,
- roztropność,
- sprawiedliwość,
- umiarkowanie,
- męstwo,
- cnoty teologalne,
- wiara,
- nadzieja,
- miłość,
- Krzysztof Ziemiec.

4. WARTOŚCI

- wdzięczność Bogu za otrzymanie cnót teologalnych,
- chęć podjęcia pracy duchowej nad doskonaleniem cnót.

5. SCHEMAT LEKCJI

- poznawanie świata zmysłami,
- cnoty kardynalne i teologalne.

6. PROPOZYCJA REALIZACJI

Wprowadzenie

Metoda – worek dotykowy. Nauczyciel prosi chętnego ucznia, żeby włożył ręce do worka, w którym są różne przedmioty i opisał w kilku słowach to, co bada dotykiem oraz podał nazwę przedmiotu; po ćwiczeniu nauczyciel pokazuje zawartość worka. Kolejny uczeń rozpoznaje po zapachu, np. perfumy, wodę, kwiatki. Na koniec nauczyciel włącza płytę z odgłosami przyrody (CD: Odgłosy przyrody. Zagadki obrazkowo dźwiękowe. Wydawnictwo Harmonia) i prosi uczniów o podanie, skąd pochodzą usłyszane odgłosy. Podsumowanie: świat poznaje się wieloma zmysłami; zmysłami duchowymi, które umożliwiają poznanie Boga, są cnoty kardynalne i teologalne; cnoty te należy doskonalić i rozwijać

Rozwinięcie tematu

Metoda – okienko informacyjne. Nauczyciel zapisuje na tablicy cnoty kardynalne (główne): roztropność, sprawiedliwość, umiarkowanie, męstwo oraz cnoty teologalne (Boskie): wiara, nadzieja, miłość. Dzieli klasę na grupy (siedem grup) tak, aby każda z cnót mogła być opracowana; grupy otrzymują kartę z tabelą (załącznik 1) i wypełniają okienko informacyjne, korzystając z wiadomości na temat cnót kardynalnych i teologalnych z podręcznika. Następnie przedstawiciele grup prezentują wypełnione „okienka”. Podsumowanie: nauczyciel zbiera informacje, uzupełnia brakujące treści i podkreśla to, co jest najbardziej istotne w rozumieniu poszczególnych cnót.

Zakończenie

Treść „Zapamiętaj” z podręcznika.

Notatka

Przepisanie z tablicy kategorii cnót.

Korelacja z edukacją szkolną

- 1) język polski – określenie metafory i hasła reklamowego,
- 2) filozofia – definiowanie pojęć,
- 3) biologia – zmysły u człowieka,
- 4) plastyka – graficzne przedstawienie definicji.

7. INNE MOŻLIWOŚCI REALIZACJI

Metoda – dyskusja. Nauczyciel opowiada historię Krzysztofa Ziemca (zob. podręcznik) i inicjuje dyskusję, wykorzystując pytania z podręcznika.

8. ALTERNATYWNE TEKSTY DO WYKORZYSTANIA NA LEKCJI

MÓW
PANIE

Kiedy Cię wzywam, odpowiedz mi, Boże, co sprawiedliwość mi wymierzasz. Tyś mnie wydzwignął z utrapienia - zmiłuj się nade mną i wysłuchaj moją modlitwę! Mężowie, dokąd będziecie sercem ociążali? Czemu kochacie marność i szukacie kłamstwa? Wiedźcie, że Pan mi okazuje cudownie swą łaskę, Pan mnie wysłuchuje, ilekroć Go wzywam. Zadrżycie i nie grzeszcie, rozważcie na swych łożach i zamilknijcie! Złóżcie należne ofiary i miejcie w Panu nadzieję! Wielu powiada: Któż nam ukáže szczęście? Wznieś ponad nami, o Panie, światłość Twojego oblicza! Właś w moje serce więcej radości niż w czasie obfitego plonu pszenicy i młodego wina. Gdy się położę, zasypiam spokojnie, bo Ty sam jeden, Panie, pozwalasz mi mieszkać bezpiecznie (Ps 4, 2-9).

KOŚCIÓŁ
NAUCZA

Roztropność jest cnotą, która uzdalnia rozum praktyczny do rozoznawania w każdej okoliczności naszego prawdziwego dobra i do wyboru właściwych środków do jego pełnienia. Człowiek rozumny na kroki swe zważa (Prz 14, 15). Bądźcie... roztropni i trzeźwi, abyście się mogli modlić (I P 4, 7). Roztropność jest „prawą zasadą działania”, jak za Arystotelesem pisze św. Tomasz. Nie należy jej mylić ani z nieśmiałością czy strachem, ani z dwulicowością czy udawaniem. Jest nazywana auriga virtutum: kieruje ona innymi cnotami, wskazując im zasadę i miarę. Roztropność kieruje bezpośrednio sądem sumienia. Człowiek roztropny decyduje o swoim postępowaniu i porządkuje je, kierując się tym sądem. Dzięki tej cnocie bezbłędnie stosujemy zasady moralne do poszczególnych przypadków i przewyciężamy wątpliwości odnośnie do dobra, które należy czynić, i zła, którego należy unikać.

KKK 1806

Sprawiedliwość jest cnotą moralną, która polega na stałej i trwałej woli oddawania Bogu i bliźniemu tego, co im się należy. Sprawiedliwość w stosunku do Boga nazywana jest „cnotą religijności”. W stosunku do ludzi uzdalnia ona do poszanowania praw każdego i do wprowadzania w stosunkach ludzkich harmonii, która sprzyja bezstronności względem osób i dobra wspólnego. Człowiek sprawiedliwy, często wspomniany w Piśmie świętym, wyróżnia się stałą uczciwością swoich myśli i prawością swojego postępowania w stosunku do bliźniego. Nie będziesz stronniczym na korzyść ubogiego, ani nie będziesz miał względów dla bogatego. Sprawiedliwie będziesz sądził bliźniego (Kpł 19, 15). Panowie, oddawajcie niewolnikom to, co sprawiedliwe i słuszne, świadomi tego, że i wy macie Pana w niebie (Kol 4, 1).

KKK 1807

Męstwo jest cnotą moralną, która zapewnia wytrwałość w trudnościach i stałość w dążeniu do dobra. Umacnia decyzję opierania się pokusom i przezwycięzania przeszkód w życiu moralnym. Cnota męstwa uzdalnia do przezwycięzania strachu, nawet strachu przed śmiercią, do stawienia czoła próbom i prześladowaniom. Uzdalnia nawet do wyrzeczenia i do ofiary z życia w obronie słusznej sprawy. „Pan, moja moc i pieśń” (Ps 118, 14). „Na świecie doznacie ucisku, ale miejcie odwagę: Jam zwyciężył świat!” (J 16, 33).

KKK1808

Umiarkowanie jest cnotą moralną, która pozwala opanować dążenie do przyjemności i zapewnia równowagę w używaniu dóbr stworzonych. Zapewnia panowanie woli nad popędami i utrzymuje pragnienia w granicach uczciwości. Osoba umiarkowana kieruje do dobra swoje pożądania zmysłowe, zachowuje zdrową dyskrecję i nie daje się uwieść... by iść za zachciankami swego serca (Syr 5, 2). Umiarkowanie jest często wychwalane w Starym Testamencie: Nie idź za twymi namiętnościami: powstrzymaj się od pożądań! (Syr 18, 30). W Nowym Testamencie jest ono nazywane „skromnością” lub „prostotą”. Powinniśmy żyć na tym świecie rozumnie i sprawiedliwie, i pobożnie (Tt 2, 12).

KKK1809

PRZECZYTAJ

Roztropność

Pomaga trafnie rozpoznać dobro, ku któremu należy dążyć oraz obrać właściwy sposób jego osiągnięcia. W tym sensie jest ona cnotą intelektualną i moralną zarazem: usprawnia bowiem zarówno rozum, jak i wolę w ich współdziałaniu, którego efektem jest moralnie prawidłowa (czyli właśnie: roztropna) decyzja. Każdy wie, jak trudno podjąć właściwą decyzję, a potem ją trafnie zrealizować. W klasycznej (arystotelesowsko-tomistycznej) etyce wymieniano aż osiem umiejętności wchodzących w skład cnoty roztropności. Są to:

- pamięć (pozwalająca korzystać z nabytego już doświadczenia),
- zdolność trafnego ujęcia danej sytuacji (wyzwalająca nas ze zbyt schematycznego działania),
- otwartość na opinie innych (pozwalająca korzystać z ich wiedzy i doświadczenia),
- domysłność (chroniąca nas przed zbytnią naiwnością w interpretowaniu zjawisk, a także działań innych ludzi),
- zdrowy sąd (umiejętność zastosowania logiki do praktycznego działania),
- zdolność przewidywania (angażująca zarówno wiedzę, jak i wyobraźnię, ujęte w karby logiki),
- ostrożność (nakazująca wzięcie poprawki na to, czego przewidzieć się nie da),
- zapobiegliwość (czyli przygotowanie się na ewentualne trudności).

Oczywiście, znaczenie tych elementów roztropności zależy od decyzji, jaką podejmujemy, ale warto je mieć na uwadze, jeśli się chce uniknąć decyzji nieprzemyślanych, pochopnych, po prostu nieroztropnych.

Ale uwaga: roztropności nie należy też utożsamiać ze sprytem, z jakim zabiegamy o swe korzyści. Istotą tej kardynalnej cnoty jest prawy rozum: zdolność dostrzeżenia właściwej miary dobra (zwłaszcza dobra godziwego) i gotowość realizowania bądź respektowania go poprzez odpowiadające mu działanie. W tym sensie jest to cnota dobrze uformowanego sumienia.

A. Szostek, *Pogadanki z etyki* [w:] Biblioteka „Niedzieli”, Częstochowa 1993, s. 159-161

PRZECZYTAJ

Męstwo

To cnota pomagająca osiągnąć dobro trudne. Wprawdzie żadne dobro nie jest „łatwe”, każde wymaga wysiłku (i w tym sensie każdy akt cnoty zawiera w sobie element męstwa), ale bywają sytuacje, gdy „zwykły” wysiłek nie wystarcza. Męstwo okazuje np. ten, kto staje w obronie pokrzywdzonego z narażeniem własnego życia bądź też ten lub ta, kto pomimo rozlicznych przeciwności wytrwale zabiega o zdrowie i rozwój swych dzieci. Odwaga (także cywilna) i cierpliwość, to właśnie dwie główne postaci męstwa. Dobro trudne wymaga szczególnej mobilizacji sił emocjonalnych. (...) Podkreślanie rangi rozumu i woli jako podstawowych duchowych władz osoby ludzkiej nie może oznaczać lekceważenia uczuć, ani tym bardziej programowego ich eliminowania, jak to proponowali czynić niektórzy stoicy. Uczucia pobudzają rozum i wolę do działania i je wspomagają. Owszem, na przeszkodzie mężnemu działaniu niekiedy też stają uczucia: strachu lub zniechęcenia. I one są zresztą potrzebne, bowiem ostrzegają nas przed grożącym złem i przed nieroztropnym, nadmiernym ryzykiem, ale trzeba je w aktach męstwa opanować. Wspierają nas w tym także uczucia: śmiałości i pragnienia dobra. Męstwo jest więc cnotą porządkującą nasze życie uczuciowe, ale też dzięki uczuciom stać nas na akty męstwa.

A. Szostek, *Pogadanki z etyki* [w:] Biblioteka „Niedzieli”, Częstochowa 1993, s. 161-162

PRZECZYTAJ

Umiarkowanie

Jest cnotą umiaru. Już Arystoteles powiadał, że wszelka cnota stanowi „złoty środek” pomiędzy dwiema przeciwnymi jej skrajnościami; niedomiaru i nadmiaru. Zwykle w jedną skrajność wpadamy łatwiej niż w przeciwną, stąd sądzymy, że np. cnotcie odwagi przeciwstawia się tylko tchórzostwo, stanowiące niedomiar odwagi. Ale wadliwy jest też jej nadmiar: brawura, z jaką niektórzy gotowi są dla błahych celów ryzykować utratę życia. Podobnie też, umiarkowaniu w jedzeniu i piciu lub czystości, przeciwstawiamy zwykle niedomiar tych cnót: obżarstwo lub opilstwo lub nieczystość. Ale cnotcie sprzeciwia się

także nieumiarkowana asceza, która prowadzi do poważnego uszczerbku na zdrowiu, podobnie, jak sprzeciwia się jej manichejska pogarda dla spraw ciała i płci.

Dodajmy jednak, że podporządkowanie popędów integralnie rozumianej osobie ludzkiej i jej zadaniom wiąże się często z koniecznością przeciwstawiania się temu, czego „chce” ślepy instynkt. Męczennik oddający życie za wiarę, podobnie jak zakonnik ślubujący czystość, dają szczególny wyraz miłości Boga i człowieka, która spełnia się wedle właściwej jej „logiki daru”, idącej niejako w przeciwnym kierunku niż autonomicznie rozumiana „logika popędu”.

A. Szostek, *Pogadanki z etyki* [w:] Biblioteka „Niedzieli”, Częstochowa 1993, s. 165-166

PRZECZYTAJ

Sprawiedliwość

Jest to cnota nakazująca oddać każdemu to, co mu należne. Sugeruje ona najpierw pewną „powinnościową relację” pomiędzy tym, komu coś się należy, a tym, kto zobowiązany jest tę należność uiszczyć. Sprawiedliwy oddaje ludzkiej osobie to, co należne, respektuje jej prawa: do życia, do rozwoju w zdrowiu i bezpieczeństwie, do pracy, wykształcenia itp.

Oto znamienne dla sprawiedliwości para pojęć: uprawnienie (łac. *ius*) i zobowiązanie, które w zorganizowanym społeczeństwie przybiera postać prawa stanowionego (łac. *lex*). To zaś prawo, przypomnijmy, jest sprawiedliwe wtedy, gdy możliwie najlepiej strzeże naturalnych uprawnień człowieka. O sprawiedliwości mówimy bowiem już w stosunkach pomiędzy pojedynczymi ludźmi (jest to tzw. sprawiedliwość zamienna), ale jej szczególna rola polega na tym, że leży u podstaw zorganizowanego życia społecznego. Ta odmiana sprawiedliwości, która wskazuje na zobowiązania społeczeństwa (jego władzy) względem pojedynczego człowieka, nosi nazwę sprawiedliwości rozdzielczej. (...)

Wreszcie sprawiedliwość legalna to jej postać, która dotyczy zobowiązań obywateli względem społeczeństwa jako całości.

A. Szostek, *Pogadanki z etyki* [w:] Biblioteka „Niedzieli”, Częstochowa 1993, s. 166-167

6. Spoglądam oczami Boga – na siebie i na świat

Załącznik 1

DEFINICJA

METAFORA

SCHEMAT GRAFICZNY

HASŁO REKLAMOWE